
Факти,
гіпотези,
пошук

Михайло ХУДАШ

НАЙДАВНІШІ НАЗВИ
НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ
УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.
Посесиви на * їь, (-ja, -je)

Mikhailo HUDASH. The Most Ancient Names of Populated Areas of the Ukrainian Carpathians.

Стаття є фрагментом з монографії автора "Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від слов'янських автохтонних відкомпонитних скорочених особових власних імен)", яка знаходиться в друку

В історичній науці та громадсько-політичній практиці відзначення ювілеїв міст і сіл прийнято умовно пов'язувати дати їх заснування, отже, й появи їх назв, з датами перших писемних згадок про них, хоча добре відомо, що перша писемна згадка про той чи інший населений пункт тільки в рідкісних випадках засвідчує факт його виникнення. Насправді ж переважно вона є не чим іншим, як лиш першим писемним свідченням того, що в час її появи зафіксований у ній конкретний населений пункт, як такий, уже існував. А міг він існувати навіть і цілі століття до того. Адже в науці загально відомо, що далеко не всі середньовічні писемні пам'ятки, в яких могли бути засвідчені назви населених пунктів тієї або іншої території, дійшли до нашого часу чи увійшли в науковий обіг, а якщо йдеться в даному випадку конкретно про українські назви населених пунктів, то дослідникам також добре відомо, які мізерні свідчення про заселення нашої країни в цілому зберегла нам писемність княжих часів до XIV ст., коли не велися ще жодні державно-адміністративні майново-поземельні люстрації, ні т.зв. гродські та земські актові книги і т.п. Отже, вже навіть з цих голих фактів логічно випливає висновок, згідно з яким напевно багато назв населених пунктів, у даному випадку і українських Карпат, уперше писемно засвідчених щойно в XIV-XV, чи навіть і в XVI ст., насправді існували вже десь у глибоку епоху Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.

Встановити тепер, в умовах відсутності відповідних документальних даних, хоча б при-

близно точну дату виникнення кожної конкретної з таких назв практично не можливо. Про час їх виникнення сьогодні можемо говорити лише в гаданих, приблизних хронологічних рамках і лиш на підставі виключно лінгвістичних даних, які впливають із розроблених та прийнятих в ономастиці принципів стратиграфії топонімів їх хронологізації і локалізації за структурно-топонімічними шарами.

Виходячи саме з цих принципів, і відносимо топонімні посесиви на *їь, (-ja, -je) до найдавніших, оскільки, за лінгвістичними даними, цей, генетично ще праслов'янський суфікс у слов'янському топонімотворенні був загально поширений і продуктивний лише до XIII ст., після чого його продуктивність занепала і вже не поновлювалася¹. Таким чином, на цій підставі і вважаємо, що етимологізовані нижче посесивні назви населених пунктів українських Карпат зазначеного структурного типу, вперше писемно засвідчені, відповідно, в XIV-XV ст., насправді виникли ще десь до XIII ст.

Дві назви населених пунктів топоструктури на *їь, а саме **Пораж і Улюч**, досліджуваного регіону (з Лемківщини) були вже предметом нашого дослідження в монографії М.Л.Худаш, М.О.Демчук. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімні утворення).— К., 1991.— С. 181, 205. У регламентованій обсягом цій статті розглянемо три назви цієї ж топоструктури, цим разом з гуцульських і бойківських Карпат, конкретно **Жаб'є, Сколе, Тухля**.

Жаб'є, тепер **Верховина** — селище міського типу, центр Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. Уперше ця назва засвідчена в 1424 р. у написанні **жабье** в контексті: дали есмо ему (Владу Драгосиновичу.— М.Х.) село на имя косово а на рьць на Черемоши два поль на березово а жабье (Р. 99).² Як бачимо, в цьому контексті назва **жабье** виступає не як назва населеного пункту, а як назва поляни. Однак дуже характерно, що, виступаючи тут як означення

¹Rospond S.Stratygrafia toponimiczna // Z Polskich studiów slawistycznych: Prace językoznawcze i etnogenetyczne na IV Międzynar. Kongr. slawistów w Moskwie, 1958.— Warszawa, 1958.— S. 176. Nieckula F. Polskie nazwy miejscowe z sufiksem *-jь // Wrocławskie towarzystwo naukowe: Rozprawy Komisji językowej.— V.— Wrocław, 1963.— S. 65. Купчинський О.А. Двочленні географічні назви України на *їь (Матеріал до українського топонімічного словника) // Питання історії української мови.— К., 1970.— С. 101-109. Він же. Найдавніші слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень (Географічні назви на -ИЧІ).— К., 1981.— С. 12

²Пояснення скорочень джерел див. у кінці статті

до апелятива **польна**, ця назва, однак, не узгоджується з ним у роді. Адже закономірно означуване слово жін. роду вимагає до себе і означення в жін. роді, згідно з чим у даному випадку сполучення означуваного слова **польна** з означуючим **жабьє** повинна була б виступати не в конструкції **польна жабьє**, а в конструкції **польна жабья**. З цього факту випливає важливий висновок, згідно з яким назва **жабьє** в наведеному писемному свідченні від 1424 р., як означення до апелятива **польна**, виступає вже в новому топонімному контексті, тобто в даному випадку вона перенесена з якогось ранішого топонімного утворення, в якому служила означенням до певного апелятива середнього роду. Який це був апелятив — тепер уже точно встановити не можливо. Це могло бути, наприклад якесь із слів: **поле (жабьє поле)**, **урочище (жабьє урочище)**, **дворище (жабьє дворище)** і т.п. Коли виник населений пункт на поляні **Жабьє**, що перейняв її назву, сказати важко, і встановлення цього не входить у наше завдання. У наше завдання тут входить у першу чергу з'ясувати генезис самого посесива-еліпсиса **Жабьє**, але в даному випадку не відомо, якого походження: від апелятива **жаба**, чи від антропоніма **Жаба** можливого прізвиська якоїсь людини? Тобто чи первісне значення цього посесива було, наприклад, "**жабьє (поле, урочище або ін.)**" чи, може, "**Жабьє (поле, урочище, дворище або ін.)**"? Із повною впевненістю відповісти на це питання важко. З його приводу можемо висловити лише своє дедуктивне припущення, згідно з яким назва **Жабьє** - це посесив на -**є** від особової назви **Жаба**. Первісне значення "**Жабьє (поле, урочище, дворище або ін.)**". Пор. особові назви: **Жаба** (Мор. 83), укр. **Жаба** (Демч. 127), рос. **Жабин** (<**Жаба** - Вес. 110), білор. **Жаба** (Бір. 143), польське **Żaba** (SSNO VI 348), чеське **Žaba** (Sv. 312), хорв. **Žabić** (**Žaba** - Leks. 756). Своє переконання в тому, що назва **Жабьє** походить від антропоніма **Жаба**, а не від апелятива **жаба** обгрунтовуємо такими логічними аргументами: 1. Якщо б назва **Жабьє** виникла як посесив **жабьє** від апелятива **жаба**, то в цьому випадку даний посесив мусив бути вжитий на означення місцевості, у якій водилися **жаби** і, до того ж, не в малій кількості, бо ж від місцезнаходження якоїсь незначної кількості **жаб** це місце не назвали б **жабьєм**, оскільки такі місця широко розповсюджені. Однак у даному випадку важко припустити, щоб на території Карпат, де згодом виникло **Жаб'є**, над бистротічним Чорним Черемошем могла колись водитися велика кількість **жаб**. Адже **жаби**, як відомо, у великій кількості водяться, звичайно, на мокляках,

в ставках, озерах. Тож важко припустити, щоб така "**жабна**" місцевість, та ще й у Карпатах, могла послужити для заснування на ній у глибокому минулому людського поселення. Цьому, зрештою, суперечить і наведене писемне свідчення про **жабьє** як поляну, а гірська поляна напевне не могла служити благодатним місцем для розможення **жаб**. 2. На користь думки про походження назви **Жабьє** від антропоніма **Жаба**, а не апелятива **жаба**, свідчить факт наявності на Україні (і не лише на Україні) інших назв населених пунктів з основою **Жаб-**, зокрема суфіксальних утворень, які важко поєднувати з відапелятивною основою **жаб-**, як, наприклад, **Жаботин** (АТП 305) виразний посесив на -**ин** від особової назви **Жабота**, та **Жабчичі** (АТП 654) - виразний патронім на -**ичі** від особової назви **Жабка** демінутива від вихідного **Жаба**, а не від апелятива **жабка**, оскільки від цього апелятива топонімний патронім виникнути не міг. Висловившись на користь думки про походження назви **Жабьє** від антропоніма **Жаба**, спробуємо тепер з'ясувати і його генезис, що, в свою чергу, становить особливу і не легку проблему, розв'язання якої в даному випадку теж може бути лише гіпотетичним. Особова назва **Жаба** в різних конкретних випадках в давнину могла виникнути від апелятива **жаба**, чи то як індивідуальне іронічно-зневажливе прізвисько чи і як якесь поганське забобонно-містичне особове власне ім'я. Адже використання давніми слов'янами назв тварин у функції особових власних імен факт у слов'янській ономастиці загальновідомий. Однак наявні в нашому розпорядженні відповідні антропонімії дані дають підстави етимологізувати антропонім **Жаба** також виключно на антропоніміїному ґрунті. У даному випадку, на наш погляд, особова назва **Жаба** могла виникнути від первинного варіанта **Заба** за асоціацією з апелятивом **жаба**. Пор. давнє слов'янське ім'я ***Zaba** (Sv. 127), що є похідним суфіксальним утворенням на -**a** від вихідного ***Zab**, яке виникло способом усічення відкомполітичних слов'янських імен з початковим елементом **Zab** типу укр. **Заблудь** (Туп. 210), польськ. **Zabdaj** (SSNO VI 246), чеське **Zabrat, Zabrad** (Sv. 310), що, в свою чергу, виникли від імен-комполітичних унаслідок усічення другого складу їх препозитивних компонентів із збереженням початкового складу цих компонентів **Za-** в зрощенні з постпозитивними компонентами з початковим приголосним -**b**- у новотворах **За[?]-блудь, За[?]бдай, За[?]брадъ**. Селищу міського типу **Верховина** необхідно відновити його історичну, ще глибоко давньоруську назву **Жаб'є**, безпідставно і антиісторично перейменовану, мабуть, унаслідок дилетантського,

народно-етимологічного зіставлення її з апелятивом **жаба, жаби**.

Сколе — місто, центр Сколівського р-ну Львівської обл. Згадується вперше в 1397 р. в написанні *Skola* (Zb. VI 1016), 1411 *Skolie* (Zb. V 1236), 1449 *Skolja* (Matr. II 1449), 1508 *Skolya* (Zdz. XVIII/1,116), 1589 *Skola* (Zdz. XVIII/1,42), 1671 *Skole* (Kат. 941), 1785-1788 *Skole* (ЙМ 278). Як видно з наведених писемних свідчень, ця назва первісно звучала як **Сколя** з рідше вживаним варіантом **Сколе**, який однак, у процесі паралельного вживання із своїм раніше частіше вживаним конкурентом **Сколя** десь у XVII—XVIII ст. все-таки перемиг і закріпився остаточно вже як єдино вживаний. З приводу походження назви **Сколе** існують лінгвістично не обгрунтовані фантастичні домисли, згідно з якими його пов'язують, в одному випадку, зі **скалами**, згідно з чим **Сколе** — це "долина, закидана скалами", в іншому випадку із словом **сколоти** за мотивом "сколення" мечами (вбивства) в тутешніх околицях в XI ст. поганею Святополка Окаянного його брата князя Святослава Володимировича³. Наукову етимологію цієї назви запропонував у названій праці Я. Рудницький⁴, вивівши її від реконструйованого ним слова **szkolje*, очевидно, теж від дієслова **сколоти**, лише в даному випадку не від **сколоти** мечами (кн. Святослава), а від субстантива на -*je* в значенні **szkolje*, за його припущенням, очищена, витереблена від лісу місцевість.⁵ Як видно цей автор для цієї етимологізації обрав не раніше і частіше засвідчений давніми писемними пам'ятками варіант **Сколя**, а як більш підходящий для своєї концепції варіант **Сколе**, вивівши його від реконструйованого субстантива **szkolje* (від дієслова **сколювати, сколоти** в даному випадку, як уже було відзначено, в значенні "теребити, очищати від лісу"). Однак цю концепцію важко прийняти навіть за вірогідну. Справа не тільки в тому, що субстантив **Сколе** (<**szkolje*), та ще й в наведеному значенні, не засвідчений жодною слов'янською мовою, а "витереблена" (очищена від лісу) місцевість в Україні від дієслова **теребити** означалася субстантивом **теребижъ** або **теребень** (пор. назви сіл на Львівщині **Теребежі, Теребені** АТШ 854), але і в тому, що, як варіант **Сколя**, так і варіант **Сколе**, — це не

субстантиви, а ад'єктиви, в даному випадку **посесиви**, відповідно, на -*ja*, -*je*, про що яскраво свідчить ще й сьогоденне місцеве і довколишнє звучання назви цього міста як **Сколе**, а не в адміністративно офіційно прийнятому варіанті **Сколе** (з твердим л), та відмінювання цього варіанта не за іменниковою, а за прикметниковою відміною як наз. **Сколе**, род. **Скольного**, дав. **Скольому** і т.д., що зрештою, засвідчує і сам Я. Рудницький. Таким чином, сучасне місцеве народне звучання цієї назви як **Сколе**, а не **Сколе**, — це не якась гадана місцева говіркова особливість, або результат гаданого польсько-мовного впливу, а по суті феноменальне в своєму роді збереження первісної, глибоко давньоруської її вимови від самого виникнення як пассива на *-*je*. Виходячи тепер з наведеного, на наш погляд, незаперечного факту, згідно з яким назва **Сколе** та її, мабуть, первісний, паралельно вживаний ще й у XVI ст. варіант **Сколя**, — це за своєю структурою і номінаційною семантикою давньоруські **посесиви**, тобто присвійні назви, відповідно, на -*je*, -*ja*, закономірно доходимо висновку, що ці морфологічні варіанти виникли від антропоніма, точніше особового власного імені засновника або першого власника цього населеного пункту **Сколъ**, яке виразно збереглося і міститься в їх твірній основі. Отже, в даному випадку етимологізовані варіанти **Сколе**, **Сколя** виникли внаслідок еліпсису, тобто пропуску тепер уже не відомого опорного компонента в топонімічних словосполученнях з первісним значенням типу, відповідно: "**Сколе** (село, дворище або ін.)", "**Сколя** (слобода, поляна або ін.)". Давню слов'янську особову назву **Сколъ** і досі зберегла хорватська антропонімія. Пор. хрв. *Skol* та похідні від цієї твірної основи суфіксальні утворення *Skola, Skolan* (Leks. 595), а також рос. **Сколокъ** (Туп. 413) та польське *Skolka* (SSNO V 92). За співзвучністю особову назву **Сколъ** можна зіставляти з префіксальним дієсловом **сколювати, сколоти**, але насправді з цим дієсловом, за винятком співзвучності, вона генетично не має нічого спільного. Переконливий матеріал для виведення походження цієї особової назви знаходимо в старопольській антропонімії. Зокрема з цього матеріалу виразно впливає, що антропонім **Сколъ**, — це відантропонімне, відкомполітне утворення, на що безпосередньо вказують такі старопольські особові назви, як *Skolim* та *Skolut* (SSNO V 92), де, в першому випадку перед нами не що інше, як гіпокористичний дериват, який виник внаслідок усичення слов'янського автохтонного особового власного імені-комполіта ***Сколим[иръ]** із збереженням його препозитивного компонента **Сколи-** і початкового приголосного -*m-* постпо-

³Див. про це Рудницький Яр. Географічні назви Бойківщини. Друге видання праці: "Nazwy geograficzne Wojkowszczyzny" з 1939 р. //Українська вільна академія наук. - Серія: Народознавство. - Ч. 23-24. - Накладом УЗАН, 1962. - С. 108.

⁴Там само

⁵Там само

зитивного компонента -миръ у новотворі Сколим, тобто в новотворі того скороченого відкомпаративного типу, що й антропоніми Вадимъ (<Вадимиръ), Гудимъ (<Гудимиръ), Хвалимъ (<Хвалимиръ) і т.п., а в другому — теж відантропонімне відкомпаративне утворення, але яке в даному випадку виникло внаслідок усичення другого складу препозитивного слов'янського автохтонного імені-комполита з початковим відкритим складом Ско-, який внаслідок цього усичення зрісся з постпозитивним компонентом -лють у новотворі Ско[?]лють. Таким іменем-комполитом у даному випадку, припускаємо, могло бути *Ско[ро]лють, яке нашими матеріалами із слов'янської антропонімії хоч і не засвідчене, та про його існування в слов'янській антропонімії у минулому можуть свідчити слов'янські імена-комполити з препозитивним компонентом Скоро- типу Скоромиръ (Мор. 178) та імена-комполити з постпозитивним компонентом -лють типу польських Bolelut, Dobielut (SSNO III 297). Від якого з наведених вище відкомпаративних утворень — Сколимъ чи Сколють виникла особова назва Сколь — тепер установити не можливо. Вона могла виникнути і від першого, і від другого, або й від якогось іншого, писемно не засвідченого чи нам не відомого. На кінець завважимо, що, етимологізуючи етнонім сколоти (синонім до скіфи, скити) і, на наш погляд, переконливо пов'язуючи його походження з реконструйованим скіфським антропонімом *Сколаксай (від міфічного Коллаксай), реконструйований компонент *Скола О.С.Стрижак зіставляє також з етимологізованим нами ойконімом Сколе⁶. Фонетична підстава для такого зіставлення, звичайно, є, але лише для зіставлення. Що ж до етимології назви Сколе, то виводити її від етноніма Сколоти чи й скіфських антропонімних варіантів Скіл, Скілур⁷, не знаходимо ні історичних, ні лінгвістичних підстав. Адже, по-перше, хронологічно сколоти (скіфи) — дуже віддалений етнос навіть від часів легендарного Кия. Тож чи могли вони залишити якийсь свій слід в давньоруській ойконімії - досить пізній категорії топонімів, тим більше в Карпатах, території яких цей етнос ніколи не заселяв. 2. По друге, варіанти Сколе і Сколя — виразні відантропонімні посесиви на -је, -ја, між тим, коли в давньоруській антропонімії (і слов'янській в цілому) сколоти (скіфи) не залишили жодного сліду. Отже, не могла сколотська (скіфська) особова назва, та ще й через багато століть після зникнення самих ско-

лотів (скіфів), послужити засобом для номінації нею давньоукраїнського, та ще й карпатського, населеного пункту.

Тухля⁸ село Сколівського р-ну Львівської обл. Вперше назва цього села писемно засвідчена (поряд з назвою Skola) в 1397 р. в написанні Tuchla (Zb. VI 1616), тобто так, як ця назва звучить і до сьогодні. Фонетично ойконім Тухля виразно співзвучний з ад'єктивом тухлий, тому, етимологізуючи його, Я.Рудницький, посилаючись на відомого польського мовознавця М.Рудницького, не відкидає можливості походження цього ойконіма таки справді від даного прикметника⁹. Однак, спираючись на наявні в нашому розпорядженні ономастичні дані, вважаємо це припущення обох названих вище дослідників належним чином не аргументованим, тому й не переконливим. Зокрема, ці наші дані дозволяють нам запропонувати іншу версію походження назви Тухля, більш аргументовану і тому, на наш погляд, більш переконливу. В даному випадку ця версія зводиться до того, що ойконім Тухля генетично з ад'єктивом тухлий, за винятком співзвучності, не має нічого спільного, оскільки насправді це найбільш імовірно не субстантив, а пасесив на -ја від антропоніма *Тухль. Тобто це еліпсис з пропущеним опорним компонентом у топонімному словосполученні з первісним значенням "Тухля (слобода, поляна або ін.)". Свідченнями наявності в давній слов'янській антропонімії особової назви *Тухль можуть служити старочеське ім'я *Tuchl (Sv. 168) та болгарські патроніми Тухлев, Тухлов (<Тухл — Ил. 163). За співзвучністю особова назва *Тухль дається зіставляти з ад'єктивом тухлий, на підставі чого можна припускати, що в давнину міг існувати і апелятив *тухль у значенні, наприклад, "тухлятина". Однак цей апелятив ніде не засвідчений, та й важко припустити, щоб він, навіть у випадку свого колись існування, міг послужити для номінації ним людини за ознакою тухлятини. З цієї ж причини відкидаємо також можливе припущення, згідно з яким особова назва, від якої виникла назва Тухля, могла виникнути не від особової назви в звучанні *Тухль, а в звучанні *Тухль, яке, за співзвучністю, дається виводити від нечленного прикметника тухль при членній формі тухлий. Ми вважаємо, що особова назва *Тухль — це похідне суфіксальне утворення з суф. -ль від вихідного антропоніма Тухъ, тобто утворення того давнього слов'янського ан-

⁶Стрижак О.С. Етнонімія Геродотової Скіфії.- К., 1988.- С. 51.

⁷Там само.- С. 34.

⁸Етимологію цієї назви відносимо також і до назви села Тухля на Перемишльщині у Польській Республіці.

⁹Рудницький Яр. Зазнач. праця.- С. 151.

тропонімного суфіксального типу, що й наведені Я. Свободою слов'янські особові назви *Čěstl, *Drahl, *Krasl, Lesl, Radl, *Rochl, Těchl, Žadl і под. (Sv. 168). Цей вихідний антропонім Тухъ, засвідчений старопольською, російською та болгарською антропоніміями. Пор. старопольське Tuch (SSNO V 486), рос. суфіксальне утворення з суф. -но Тухно (Туп. 462), болг. суфіксальні утворення: на -о Тухо, на -чо Тухчо та патронім на -ов Тухов (Ил. 499). В свою чергу антропонім Тухъ теж генетично, за виятком співзвучності; не має нічого спільного з коренем -тух- ні дієсловами тухнути, стухнути, ні прикметником тухлий. За походженням це відантропонімне, відкомполітичне гіпокористичне утворення, яке виникло внаслідок усічення слов'янських особових власних іменкомполітивів з препозитивним, або й постпозитивним, компонентом, відповідно, Тух(о)-, -тухъ типу Туходив (Пач. 106), *Tuchomir, *Tuchomyśl, *Tuchograd; *Dobrotuch, Sobětuch, Utuch, у яких компонент Тух(о)-, -тухъ містить поняття туха в значенні "відвага" (Sv. 89)¹⁰

У формі короткого резюме цієї статті відзначимо: 1. Розглянені вище назви населених пунктів за своєю структурою, як стосовно топоформанта, так і твірних основ, згідно з принципами топонімічної стратиграфії, безперечно належить до найдавніших не тільки українських, але й загальнослов'янських ойконімів, внаслідок чого їх виникнення слід відносити в значно глибші віки, ніж XIV-XV ст. час їх перших писемних засвідчень. 2. На підставі цього факту та факту наявності на досліджуваній карпатській території ряду назв населених пунктів іншої хронологічно синхронної щодо праслов'янського генезису топоструктури, як у даному випадку утворення на *-itji, *-ьско, *-овь, *-inъ теж від основ прадавніх слов'янських антропонімів, можна робити висновок, згідно з яким українські етнічні Карпати, з Верховиною включно, були так або інакше заселені руським (давноукраїнським) етносом уже в глибокий давньоруський період. У свою чергу, цей висновок може служити одним з вагомих аргументів проти наявних в історіографії припу-

шень і тверджень різних авторів про пізне заселення українських Карпат, тим більш ще й внаслідок їх т. зв. волоської колонізації.

Пояснення скорочень джерел

АТП Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року.- Вид. 1.- К., 1947.

Бір. Бірыла М.В. Беларуская антрапанімія. 2. Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексікі.- Мінск, 1969.

Вес. - Веселовский С.Б. Ономастикон. Древнерусские имена, прозвища и фамилии.- М., 1974.

Демч. Демчук М.О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV-XVII ст.- К., 1988.

Ил. - Илчев С. Речник на личните и фамилии имена у българите.- София, 1969.

Йм. Йосифінська (1785-1788) і францисканська (1819-1820) метрики: Перші поземельні кадастри Галичини: Показчик населених пунктів.- К., 1965.

Кат. - Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові. 1233-1799.- К., 1972.

Мор. Морошкин М. Славянській іменослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке.- Спб., 1868.

Пач. Именословъ или речникъ личны имена разны народа славенски (Скупію Іоаннь Пачичъ, умножію і латинском ортографіомъ изразію и примечания додао Іоаннь Колларъ).- Будимъ: Миловукъ, 1828.

Р. Розов В. Українські грамоти.- Т. I XIV в. і перша половина XV в.- К., 1928.

СГУ Словник Гідронімів України / Редкол.: Непокупний А.П. та ін.- К., 1979.

Туп. Туников Н.М. Словарь древнерусских личных собственных имен //Записки отделения русской и славянской археологии Императ. русск. археол. о-ва.- Т. VI.- Спб., 1903.

Leks. - Leksik Prezimena Socialističke Republike Hratske.- Zagreb, 1976.

Matr. Matricularum Regni Poloniae Sumaria excusis codicibus, que in Chartophylacio Maximo Varsaviensi asservantur.- Warszawa, 1905.

SSNO - Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. i ze wstępem W. Tazzyckiego.- Т. I-VII.- Wrocław e.t.c., 1974-1976.

Sv. - Svoboda J. Staročeská osobní jména a naše příjmení.- Praha, 1964.

Zb. - Zbiór dokumentów małopolskich / Wydali Irena Sulowska Kuraś i Stanisław Kuraś.- Cz. VI. Dokumenty króla Władysława Jagęły z lat 1386-1417.- Wrocław e.t.c., 1974.

ŹDz. Źródła dziejowe.- т. XVIII.- Cz. 1.- Warszawa, 1902.

¹⁰Принадібно відзначимо, що в Сколівському р-ні на Львівщині є також село Тухолька, із території якого бере початок і потік Тухолька (СГУ 576). Назва потоку безперечно походить від назви села, а назва села, в свою чергу, походить від розгляненої нами назви села Тухля і є в даному випадку зменшеним суфіксальним утворенням на -оль-ка з з первісним значенням; Тухолька — "мала Тухля". До речі, назва цього села в одному з документів від 1592 р. так і фігурує як Мала Тухля, а не Тухолька (Кат. 730). Мабуть, це село заснували вихідці, переселенці з Тухлі.